

Livshjulet, tibetansk bloktryk, 20. årh.

Buddhas lære i folkeig forstand kan afæses i det såkaldte Livshjul (*bhāva-cakra*) i en koncentreret form.

Guden, der omklamrer genfødslernes hjul, er Yama, dødsguden, mens Buddha øverst til højre, uden for genfødslerne, peger hen over Yama på en bodhisattva som vejen til frigørelse. I nogle varianter af Livshjulet er der i stedet for en bodhisattva et hjul med otte eger, symboliserende den 8-ledede vej. I andre er der vigtige citater, der forklarer læren.

I navet af hjulet findes de tre sindsfulde eller vildfarelser (*klesa*): dumhed (gris), had (slange) og begær (hane).

I kredsen uden om de tre dyr ses mennesker, der enten er på vej op gennem genfødslerne, eller på vej ned.

Den bredeste cirkel er inddelt i seks dele, svarende til de seks genfødselsverdenen. I alle verdener findes buddhaer eller bodhisattvaer, som altid står til de levendes rådighed.

I cirkeludsnittet nærmest Buddha er *menneskenes* verden, som er den verden, hvorfra man befries for genfødsler. Går man i retning med uret kommer man til *dyrenes* verden, hvor de levende i højere grad end mennesker er underlagt begæret. Det næste felt er *høvederne*, både kolde og varme. Så følger de *sultne ånders* verden, som beboes af ånder fra mennesker, som led en voldelig død. Sultne ånder kendes på deres store maver og tynde halse med en slet skjult symbolik. Disse ånder kan hjemsege de levende. På samme niveau i hjulet som menneskene findes til venstre *dæmonernes*

verden, der vil sige ondssindede guder, og endelig er *gudernes* verden i toppen af hjulet. Guder er altså ikke undtaget loven om genfødsel, for kun *nirvāna* ligger uden for Livshjulet. – Om alle verdener gælder det, at de ikke er evige, heller ikke gudernes. Kun frigørelsen er evig.

(I mange udformninger af Livshjulet findes kun fem genfødselsverdenen. I så fald mangler dæmonernes verden, som regnes for en sen tilføjelse.)

Den yderste billedkreds illustrerer »opståen i afhængighed« (*pratītya-samutpāda*) i tolv led, også kaldet »årsagskæden«. Se tekst 21, hvor ledene har en lidt anden rækkefølge og indhold.

Øverst til højre ses en »blind mand« (*avidya*), en »arbejdende pottemager« (*anlāg og drift*), en »abe« (*navn og form*), »sejlede mennesker« (*menneskets bestanddele*) (*khanda*), »huset med de seks vinduer« (*menneskets seks sanser*), et »elskende par« (*berøring*), en »mand med en pil i øjet« (*følelse*), et »menneske med et bæger« (*tørst*), en »hunabe, der griber en frugt i et træ« (*vedhængen*), en »gravid kvinde« (*tilblivelse*), en »kvinde der føder« (*fødsel*) og, endelig, en »mand der bærer et lig« (*aldedom og død*). – Billedkredsen siges at dække tre liv: de to første led er »livet før dette«, som betinger det nuværende liv; de otte næste led er »dette liv«, og de to sidste led fører frem til »næste liv«.

